

mokslo menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1982

BIRŽELIO MĖN. 19 d. / JUNE 19, 1982

PART TWO — Nr. 128 (25)

Šiame numeryje:

Istorijos ir dabarties kryžkelėje.
Birutės Pūkelevičiūtės romano „Devintas lapas“ recenzija.
Toluvos šeiminkui iškeliavus.
Iš Daumanto Čibo laiškų.
Šešios dešimtys dr. Povilui Reklaičiui.
Eilėraščiai iš Lietuvos.
Teatriniai laiškai iš Europos: „Katės“ ir „Vasara“ — fantazija scenoje.
Kompozitorius Stravinskis ir Lietuva.
Feljetono konkursas.
Baltiečių dramos antologija apie imigraciją.
Nauji leidiniai.

Kertinė Parastė

Istorijos ir dabarties kryžkelėje

Jau daug antradienių PBS televizijoje rodoma serija programų, liečiančių Airijos istoriją. Žiūrovui, žvelgiant į proistorės paminklus, paaiškėja, kad salą užlieja vis naujos bangos žmonių, kurie lydosi į airių tautą, duodami jai naujus veidus ir kultūros bruožus. Paskutinė banga — anglai, kurie, užkariavę Airiją, užmetė jai savo valdžią, airiams skiria baudžiauninkų, o sau — dvaro ponų vaidmenį. Šiai valdžiai palaikyti reikia šimtmečiais airius žiauriai malsinti. Negirdėti žiaurumai programos žiūrovą verčia klausti, kokią teisę anglai turėjo jungti airius į savo imperiją. Matome baisių devynioliktojo šimtmečio bado, kurį sukėlė bulvės pūdantis virusas. Milijonas žmonių miršta vien dėl to, kad valdantieji Airiją anglų pareigūnai labiau ištikimi savo ekonominiams teorijoms, negu akylus pamatyti artėjančią katastrofą. Badui siaučiant, iš Airijos maistas vis dėlto okupantų tebebuvo eksportuojamas. Bado metu prasidėjo emigracija — daugiau pusė krašto gyventojų palieka Airiją. Emigrantai remia besitęsiantį krasite pasipriešinimą prieš anglus. Ir pasipriešinimas užsiliepsnoja tragišku 1916 m. Velykų sukilimu Dubline. Airiai pagaliau išsikovoja nepriklausomybę, bet dar ir šandien žmonės miršta Šiaurės Airijoje.

Žiūrovas įsimena kelias svarbias įžvalgas: pirma, kad nėra įmanoma dabartinių Airijos įvykių suprasti, nežinant Airijos istorijos; antra, kad net ir šimtmečiais besitęsiantys pasipriešinimai galop atneša taip ilgai lauktąją laisvę; trečia, emigrantai lieka tautos dalim. Programų serija žiūrovui Airijos istoriją pateikia kaip vienumą, į kurią jungiasi ir šios dienos įvykiai.

Deja, tokio filmo apie Lietuvos istoriją mes dar neturime. Kyla tačiau mintis, kad mums labiausiai šiuo metu trūksta ne lėšų ar techninių

sugebėjimų tokį filmą padaryti, bet kaip tik centrinės istoriografinės atramos tokiam projektui. Kaip tik šiuo metu prisimename 1941 m. birželio išvežimus, kurie mūsų tautos istorijoje gali būti Airijos didžiojo bado atitinkmuo. Jie yra ne tik baisi nelaimė, bet ir mūsų kaimynų mums padaryta skriauda. Tačiau kokiuose istoriniuose rėmuose turėtume apie tas baisias birželio dienas kalbėti Lietuvos nepažįstantiam svetimšaliui? Čia apeliavimas į Lietuvos praeities galybę ir šlovę nelietuviui mažai ką reikštų. Mums ir patiems yra svarbus kuo veiksmingesnis mūsų istorijos samonės panaudojimas, mūsų tautos ateitim besirūpinant, bet tai ypačiai svarbu, aiškinant dabartinę Lietuvos padėtį nelietuviams. Stai prieš porą metų „Atlantic“ žurnalo komentatorius po kelionės Lietuvoje parašė visai įžvalgų reportazą, kuriame tačiau nusišėbėjo matomu dabartiniu lietuvių priešinimusi ir jų „nerealistisku“ nesu-sitaikymu su dabartine padėtimi jau po keturiasdešimt okupacijos metų.

Amerikietis istorijos filosofas Hayden White yra pastebėjęs, kad nuo Apšvietos amžiaus istorija rašoma jo vadinamu ironiniu pobūdžiu — tai kontrastas anksčiau naudotiems herojinės ar didaktinės istorijos rašymo būdams. Tačiau jis paima ir kelis kitus istorijos rašymo būdus (Burkhardt, Nietzsche), kurie naudoti kaip tik atsilepiant į istoriko bendraamžių poreikius. Yra tikslu kalbėti apie istorijos rašymą grindžiantį mitą, nes pasak White istorinė vaizduotė atremta daugiau į meną negu į mokslą. Šio istorinio mito pagrindinė funkcija yra noras, kad mito šviesoje istorija sudarytų patenkinančią ir suprantamą visumą su gairėmis į ateitį. Amerikos istorijoje lengva pamatyti veikusių Naujojo Rojaus bei Ribos (Frontier)

(Nukelta į 2 psl.)

Grožinė atsiminimų įtaiga

PR. VISVYDAS

Birutė Pūkelevičiūtė, DEVINTAS LAPAS. Premijotas romanas. Išleido Lietuvos knygų klubas 1982 m. Chicagoje. Spaudė „Draugo“ spaustuvė. Viršelis dail. Kazio Veselos. Knyga 472 psl., gaunama „Drauge“; kaina — 12 dol., su persiuntimu — 13 dol. 35 centai, Illinojaus gyventojai dar prideda 72 centus valstijos mokesčių.

Prisiminimas tebėra Birutės Pūkelevičiūtės eiklusis žirgelis. Ant jo smagiai ji nušuo-liuoja į praeitį. Dar smagiai parlekia vasaroti į Michigano ežero pakrantę. Toks beletristinis jodinėjimas vyksta romane „Devintas lapas“. Skaitytojui iš to dvigubas labas. Nusiperki knygą ir skaitai ne vieną, o dvi istorijas, plius visokius fragmentus apie jaunystę mielame Kaune. Kūrybingai atostogaujanti rašytojos Birutės samonėje persipina dabarties ir praeities siūlai. Gaunasi šilko ir milo audinys. Čia, svetingų Kalvaičių prieglobstyje: patogumai, poilsis, malonūs pašnekėsiai, pasivaikščiojimai, meditacijos. Kad būtų šiokia tokia fabula, vingiuoja ir dvasinis konfliktėlis su buvusiu, bet dar geidžiamu vyru Sauliumi. Tuo tarpu aname akiratyje nesvetinga pokario dienų aplinka Rytprūsiose, kur šeiminkauja pergalingi raudonarmiečiai, buriasi pabėgėliai ir vokiečių išvežtieji ostai, rūgsta atgrasi sovietinė tvarka. Vis tiek, kad ir vargs-tant, ten gyvenama su tikėjimu kaip nors ištrūkti į laisvę.

Tokia maždaug yra abiejų pasakojimų atmosfera. Anot autorės, dabarties paveikslai skirti tik rezonavimui. Kitaip sakant, nūdienos palaimingą gyvenimą galima pateisinti tik prisiminus karo ir pokario kančių kelius. Juose glūdi moralinė atsvara dabartiai. Atseit — mes pakankamai prisikentėjome!

Tikriausiai kiekvienas skaitytojas į „Devinto lapo“ turinį žiūrės kaip į autobiografinį pasipasakojimą. Juk pirmuoju asmeniu mastančios ar šnekančios herojės (išmintingos, jautrios merginos ir pa-

gyvenusios rašytojos) vardas yra Birutė. Tuo vardu autorė užakcentuoja memuarinį romano pobūdį. Laikraščio pokalbyje, gindama grožinės prozos veiklą atsiminimuose, ji sako: „...knygoje realybė keičiasi. Detalės, nors tikros, kitaip susistumdą“. Vadinasi, romanas parašytas ne vien savuosius išgyvenimus imituojant, bet juos meniškai apipavidalinant. Kad būtų gražiau, įtaigiau. Svarbu ne apie ką, bet kaip.

O vis dėlto šiame veikale ne stilius, ne rašytojiškas „kaip“ turi pirmenybę, o pati ankstyvo pokario dienų tema — trijų merginų pergyvenimai rusų užimtoje Rytų Vokietijoje. B. Pūkelevičiūtė rašo sklandžiai. Tuo abejoti netenka. O vis dėlto skaitydamos geidi, kad šalutinių dalykų apdaila būtų kuo trumpesnė, kad tie atostoginiai Oaks Springs perskyrimai be reikalo netrukdytų pasakojimo apie Birutės, Rimos, Elvyros nuotykius bolševikų apgultoje choziaistvoje. Esi įtraukiamas į anuometinę vargų bei komizmų epopėją. „Tave visą laiką turi slėgti kažkoks šimtapūris sovietinio žmogaus naštos maišas“. Susiduri su įnoringu visagaliu politruku, pravar-džiojamu Raudonuoju Smauku. Stebiesi, kaip sumaniai vienytybaitės merginos išnau-doja kiekvieną galimybę savo buičiai pagerinti. Susipažįsti su nemažai įdomių charakterių. Toje pačioje bėglių dramoje dalyvauja subtilūs aktorai Nadiežda ir Leonidas Cem-kai, ciniškas aristokratas aktorius Vsevolodas, kontūzytas kapitonas Kortiaginas, merginų „globėjas“ staršina, tra-pioji senutė kacetininkė Aš-kenazy, suvalkiečių ūkininkų Drazdžių šeima. Įjungus ir Oaks Springs lietuvių, susi-daro turiningas charakterių sąrašas.

B. Pūkelevičiūtė yra viena iš tų rašytojų, kurie ypatingą dėmesį kreipia į žmogaus išvaizdos bei poelgių aprašymą. Kaip Dickensas ar Gogolis, autorė mėgsta pažaisti keis-tais neįprastais bruožais. Traukia per dantis. Kad ir Kalvaitienės kaimyną vege-



Nuotrauka Romo Bartuškos

tarą Vanagūną, kuris pokal-biuose nuolatos įkyriai šlo-vina kopūstą: „tai pati sveikiausia ir reikalingiausia daržovė“. Antra vertus, Vana-gūnas gali būti įdomus, pasakodamas anekdotus apie Lietuvos kaimą. Jo motina la-bai pasipiktino, išgirdusi, kad burliokas karštą dieną arė tik su „rubaška“. „Saugok Dieve! Kur matyta, kad žmogus artų žemelę be kelnų! Koks neva-lyvumas! Tikras besarmatis!“

Įsileidusi į charakterio keis-tumų ryškinimą, autorė kai kada persoka saiko ribą. Pavyzdžiui, aprašant kapi-toną Kortiagimą, pravar-džiojamą Makaką. Tas granatos sprogimo sutrenktas Makaka yra tiek iškreiptas, kad jo, kaip žmogaus, negalima įsi-vaizduoti. Charakteristikos piešinyje jis yra ir beždžioniu-kas, apvilktas gaisrininku ar policininku, švilptelėjus pasi-ruošęs vaikišku dviračiu nu-

vaziuoti lagerio keliu. Ir apmi-ręs žaislas, iš kurio liūdesingai dvelkia letargiška nuotaika. „Jis kontūzytas ir dvasioje“. Nežiūrint to, keistulis Maka-ka yra nuodžiūrus geradaris. Rizikuodamas leidžia Rimai susitikinėti su jos įkalintu tėvu. Atrodo, kad B. Pūkelevi-čiūtė į Kortiagino dvasią ne-bandė įsigilinti. Kandžios pajukos paletė kur kas la-biau tinka Drazdžių šeimos keturiolikamečiui Aloyzui, pa-taikūniškai tarnaujantiam ū-kio politruku.

Ūkininkai Drazdžiai, bėgę ir nepabėgę į Vakarus — tėvas, motina, dukterė, sūnus Aloyzas — yra neigiamiausi romano veikėjai. Savimylės, opor-tunistai. Trafaretiskai ta-riant, jie nedaro garbės lietu-viams. Pakliuvę į sovietų letenas, padlaižauja viršilai, tarsi nuo jo malonės priklaus-ys jų likimas sugrįžus. Skriaudžia su jais gyvenan-čias merginas, pasivogdami jų maisto davinio riebiąją dalį. Tarp merginų ir Drazdžių įsi-gali neapykanta. Autorė nepa-gaili Drazdžiams satyros bo-tago. Kai prisimeni P. Orintaitės visai ištaurintą Lietuvos valstiečio būdą „Lie-palotų medynuose“, B. Pūkelevičiūtės Drazdžių paveik-las iškyla kaip sveika priešprieša. Tai skaityti itin smagu iš Kauno kilusiam gat-vių padaužai. Pasirodo, ne vi-si žemės purentojai buvo iki panagių skaištūs.

„Devintame lape“ skamba lietuviškai miestietiškas to-nas. Šaipokiškas, skardus, šiek tiek sceniškas, melodin-gas. Rupiomis patarlėmis nesi-švaistoma. Pakanka iš lai-kinosios sostonės šviesuomenės susemtos pa-saulėjautos. Kaunas juk sugė-rė vakariečių ir slavų kultū-

ras. Prisiminimuose autorė draugauja su kitataučiais Lie-tuvos gyventojais. Žavisi rusų literatūra, dievina teatrą: ope-rą, baletą, dramą. Dažnas iš-prūsęs kaunietis knygoje at-pažins savo pomėgius ir svajones. Ypač tie, kurie gy-veno Žaliakalnyje, matė filmą „Taras Bulba“, žavėjosi ukrai-niečių kazokų heroika, žodyno padedami skaitė Puškiną, Lermontovą, Čechovą, Gogolį, Dostojevskį ir kitus rusų auto-rius, gimnazijoje mintinai ka-lė vokiečių poetų eiles. Šiaja kultūra alsuoja B. Pūkelevi-čiūtės proza.

Taigi, pasakojime rašytoja dalyvauja visa savo asmeny-be. Aikština yra ir su savi-mi, ir su kitais. Prisitaiky-dama prie mūsų kultūros tradicinio skaistumo, ven-gia erotikos liepsnos. Žinoma, ji neslepia nei simpatijų, nei antipatijų. Neretai drugelio sparnais nuplasnoja į patrio-tines lankas. Nusibraukia aša-rą. Bet liūdi neilgai. Vladimi-ras Nabokovas apie Čechovą rašė: „Jo liūdni pasakojimai yra skirti linksmiams žmo-nėms. Tik su humoro jausmu žmonės gali pajusti jų liūde-sį“. Kažkas panašaus vyksta ir pas B. Pūkelevičiūtę, gal atvirkščiu būdu: jos rašinių liūdesys dažnai yra perteikia-mas linksmu būdu. Ir ją mie-lai skaito žmonės su humoro jausmu. Pasak autorės: „Pasauly nieko nėra svarbes-nio, nieko šviesesnio už links-mybę žmogaus akyse“. Kaip ši linksmybė įžiebama, re-gime susidūrę su pasakojimu apie Cilę ir Mилę, viešniais iš Lietuvos, kurios lėktuvu at-skrenda iš Havajų, apsikūta-vusios kelias drabužių klo-dais, panašios į padangų reklamon „Michelinus“.

Ne kiekvienam rašytojui pa-vyksta suderinti savo pasi-sakymus su paties kūrinio mo-tyvais. Besidžiaugiant premijos gavimu, pasakoma šio bei to. Kartais, žiūrėk, entuziastinga mintis nušėla-tave į priešingą pusę. „Drau-go“ kultūriniam priede at-spausdintame pokalbyje au-torė sako: „Be to ir aš pati nustoju mėgti aukštai paky-lėtas gaidas“. Reiškia, ji link-ta prie tvirto, aiškiai supran-tamo gyvenimo vaizdavimo. Vengia paslaptingų filosofinių ar simbolistinių painiavų. Bet kaip tada autorė pateisins pakilų patosą, kartais trykš-tantį iš jos teksto. Imkime Oaks Springs Genės lyginimą su antikinė Antigone. Genė, šalia savo patogaus gyveni-mo, turi ilgametį sielvartą. Ji ieško partizanų kare žuvusio brolio pėdsakų. Skaito pa-vergtoje Lietuvoje išleistą kny-gą apie pokario metų kovas. Trokšta surasti jo žuvimo vie-tą ir bent mintyse jį palaidoti. Tai kilnus troškimas. Birutė lygina Genę su Antigone, su-kuria labai pakilų dialogą — Antigonės — Genės su sovietų pulkininku Burlitckiu, kuris pasitraukė į Vakarus. Si vi-zija jaudinančiai perteikta, pa-baigoje skambanti nelyginant tautos rauda broliams par-tizanams, žuvusiems už Lie-tuvos laisvę. Neramina tik vie-nas klausimas: ar Genė savo vasarvietėje, nė pristeliui nerizikuodama, gali prilygti anai

(Nukelta į 2 psl.)



Nuotrauka Algirdo Grigaičio

TOLUVOS ŠEIMININKUI IŠKELIAVUS

A. a. Daumantas Čibas

Nežinom dienos, nei valandos... Ir ta lemtingoji valanda be galo skauda, kai ji prisitarti.

Išstumti buvom iš Tėvynės, daugumai lemta nebesugrįžti, svetimos žemės amžinai atgulti. O nemirtinga žmogaus siela amžinai pasilieka; o geri žmogaus darbai pasilieka mūsų protėvių žemei, jos kultūrinių lobių aruodams. Daug sukūrė Daumantas gero ir gražaus išmintimi, Lietuvos universiteto išsimokslinimu ir darbščiomis rankomis.

Kilimu aukštaitis nuo Biržų, Daumantas yra apkeliaęs visą gražiąją mūsų Lietuvą, daug puikių nuotraukų padaręs, kuriomis pasidalindavo su mūsų žurnalais, knygomis, Enciklopedija. Dievas buvo Daumantą apdovanojęs daugeliu gabumų: redagavo jis kultūrinis žurnalas, rašė straipsnius, meniškoms savo nuotraukomis puošė daugybę leidinių; o visų gražiausiai savo gabumą ir įkvėpimą medžio dailės darbams jis ypač išreiškė lietuviškuose kryžiuose, kuriais papuošė, sureligino savo garstą visoje išeivijoje Toluva,

papuošė savo kūriniams daugelio namus ir kiemus. O kaip visi laukdavom "Draugo" atkarpose ir kitur jo spausdinamų įdomių vaizdėlių, pasakojimų, kelionių aprašymų. Visa tai jis darė su meile žmogui, tiesai ir grožiui.

Kaip laimingi buvom visi, kurie artčiau jį pažinojom ir kurie jautėm jo tylų draugiškumą.

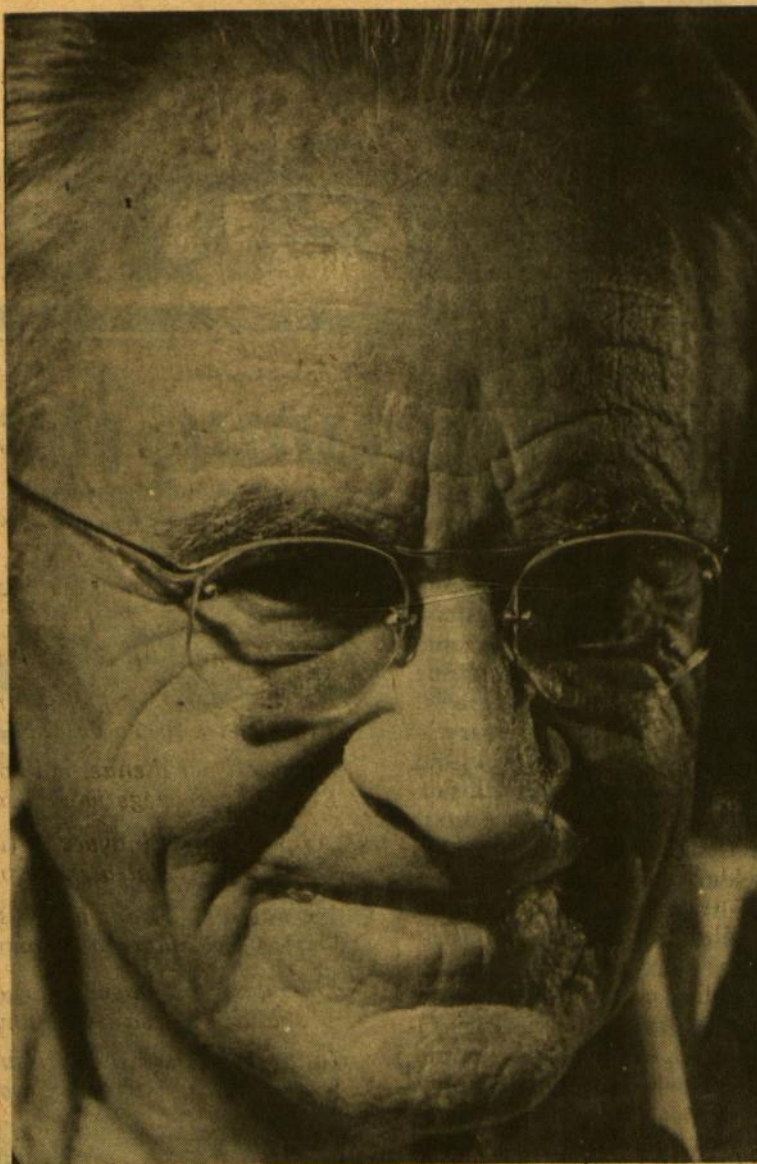
Daumantas Čibas, Didžiojo Kūrėjo pašauktas, išėjo į Amžinuosius Namus. Daug liūdnės bus Toluva be šeimininko; ir mums jo netekimas yra skaudus.

Jo mielai žmonai Adelei ir sūnui Kantrimui, taip staigiai atskirtiems šiame pasaulyje nuo brangiausio ir mylimiausio asmens, prašome Kūrėją stiprybės, kol visų paskutiniai žingsniai bus priartinti prie mūsų gyvenimo tikslo ir visi būsimi sujungti Amžinybėje, niekad nebeatskirti.

Nuosirdi užuojauta šeimai ir gili, didelė pagarba velioniui.

Alė Rūta

1982 m. gegužės 18 d., Kalifornija.



Daumantas Čibas (1907.IX.20–1982.V.15)

Iš Daumanto Čibo laišku

Su Daumantu Čibu — kraštotyrininku, rašytoju, žurnalistu, fotografu, pagaliau dievidirbiu ir kelių kitų amatų žmogumi šių eilučių autorius susipažino prieš 50 metų. Susitikome 1932 m. rudenį Vytuto Didžiojo universitete. Kaune, tos pačios "Vyčio" korporacijos narių sueigoje. Buvo, taip sakant, vieningai, skautai, beveik "partiečiai". Teko drauge keliauti, dalintis įspūdžiais. Skaičiau jo apsakymus spaudoje, grožėjaisi etnografinėmis meninėmis vertės fotografijomis, kurios dažniausiai būdavo spausdinamos "Naujoje Romuovoje", "Karyje". Matydavau jas Lietuvos foto mėgėjų parodose.

Po ilgesnės pertraukos Daumantą Čibą užtikau pietinėje Kalifornijos dalyje, apie 90 mylių į pietus nuo Los Angeles, įsikūrusį jo paties išpuoselotoje sodyboje — Toluvoje. "Toluva" reiškia, kad ji yra toli nuo Lietuvos. Tačiau vargu ar daug kur kitur Lietuva yra taip miela, daili ir artima kaip Toluvoje.

Daumanto, Adelės ir jų sūnaus Kantrimo įruošta sodyba puošia 7 dailūs aukšti lietuviški kryžiai, jo paties sukurti, išdrožinėti. Penki iš jų stovi sodybos centrinėje dalyje, gėlynuose, du prikalti prie gyvenamo namo sienos.

Erdvi Čibų troba — pilna Daumanto išdrožinėtu, liaudies meno pavyzdžių sukurto skulptūrų, daugiausia religinėmis temomis. Vienos jų mažytės, kitos didžiulės. Visos dėmesio vertos, ir reikia tik stebėtis, kaip ligi šiol žinomiausias išeivijoje drožėjas — dievidirbis su savo kūryba nebuvo pristatytas lietuviškajai, gal ir amerikiečių visuomenei, kai kiti drožėjai turėjo net po keletą parodų.

Daumantas turėjo dar daug projektų drožti — kurti. Ir aš, tik šių metų vasario mėnesį aplankęs Čibų Toluva, planavau ten vėl vykti ateinančiais metais: kiekvienais metais Čibas vis ką nors naujo sukurdavo ir jo troba vis būdavo papildoma vertingesniais drožiniais.

Bet štai gegužės 15 d. netikėtai telefono skambinimas iš Toluvos, prie Vistos, Kalifornijoje. Daumanto sūnus Kantrimas liūdnai balsu pranešė apie staigią ir visiems mums netikėtą a.a. Daumanto

mirtį. Kūrėjas padėjo drožtuką 75 metų amžiaus. Jau nepuos savo ir kitų sodybų lietuviškius kryžiais ir nepapildys savo dirbtuvės naujais drožiniais.

Bet vis dėlto liks gyvas ilgiam laikams savo drožiniais, nuotraukomis, nuotaikinga "Žaizaro" apysaka jaunimui, kitais raštais. Ir galbūt laiškais.

Su Daumantu teko susirašinėti apie 30 metų. Iš pradžių, jo laiškus perskaitęs sunaikindama, kaip ir daugelį kitų "reikalų raštų". Vėliau pamatiau, kad jie yra gerokai skirtingi nuo kitų bičiulių laišku, turi išliekamos vertės. Ėmiau rinkti ir turiu jų surinkęs visą dėžę. Kartais laisvalaikį juos dar kartą perskaitau. Kilo pagunda padaryti jų atranką ir išleisti atskiru tomeliu. Paprašiau autoriaus sutikimo.

Ir gavau sausą ir labai kietą atsakymą: "Mano laišškai asmeniškai, tik Tau vienam skirti. Nedrįsk jų skelbti spaudoje ar kur kitur!"

Bet dabar, kai Daumantas padėjo ne tik drožtuką, bet ir plunksną (visi jo laišškai rašyti ranka, rašalu, ne rašomąja mašinėlė), pradėjau juos vėl vartyti ir manau per daug nenusikalsiu savo bičiuliui, čia paskelbdamas keletą jų ištraukų. Laiškai vieni paskutiniųjų, rašyti 1978 - 1982 m.

Daumantas buvo labai pastabus. Gyvendamas toli nuo lietuviškų centrų, jis atidžiai sekė mūsų lietuviškąjį išeivijos gyvenimą ir įvykius okupuose Lietuvoje. Kai kurios jo pastabos kietos ir labai kritiškos. Atrinkau švelnesnes nuomones.

Bronius Kuiklys

Kai ateina gavėnia, tai aš ir vėl iš naujo galvoju apie savo kažkur užlindusį dūšėlę. Pagalvoju ir nusigąstu. Kas man bus, kas man bus? Kas man bus, kad aš negyvenu pagal evangeliją?

Evangelija liepia išdalinti turtus, o aš savo pensijėlės niekam nedaliuju, nebent tiek atskiriu valdžios muitininkams (Tax collectors), tiek tiek niekad nepasotinamam klebonui, dar kiek tolimesniam vyskupui ir dar šiam tam.

Evangelija liepia mylėti ar-

timą. Ar aš myliu? Prisipažįstu — man visiškai nerūpi, kaip gyvena kaimynai už Toluvos vartų.

Evangelija liepia mylėti savo priešus, O aš — jokių būdu. Aš jų nemylu, savo žando neatsuku antram smūgiui ir nei nemanau jiems atleisti.

Ir taip su daugeliu krikščioniškų reikalavimų. Visur esu atgailinis.

Teisybė, — aš negeidžiu nei jaučio, nei asilo, bet geidžiu visko kito tiesiog pasiutusiai!

Mano žmona pridėjo į mano kišenes stiklinių, kukavinių rožančių, bet aš jų nekalbiu laišku, turi išliekamos vertės. Ėmiau rinkti ir turiu jų surinkęs visą dėžę. Kartais laisvalaikį juos dar kartą perskaitau. Kilo pagunda padaryti jų atranką ir išleisti atskiru tomeliu. Paprašiau autoriaus sutikimo.



Daumanto Čibo drožinys — kryžius su triumfuojančiu Mykolu Arkangelu ir įrašais.

Ir iš tų pačių Los Angeles liuanistinė mokyklai atidaviau 300. Pavydžiu Tau — juk turi tūkstančius lietuviškų knygų. Ir kiek daug liet. fotografijų, bažnyčių nuotraukų, liaudies meno ir kitokio turto. Tik žiūrėk, saugok, kad kokie gudeliai ar kitoki agentai nesupleskintų Tavo namų. Žūtų visi rinkiniai, archyvai ir sunkiai surinktos bažnyčių nuotraukos...

O dabar Tau pora naujienų iš Lietuvos.

Kryžių kalnas labai erzina komunistus, bet kryžį jie dabar masiškai nebenaikina, tik visą plotą aptvėrę spygliuotomis tvoromis. Bet žmonės pro spyglius pralenda ir vis tiek naujus kryžius stato. Eina iš lūpų į lūpas pasakojimai, kad kryžių naikintojus istikusios nelaimės: vieno kryžius griuvusio traktoristo vaikai įvažiavę į ežerą ir prigėrę, kito žmona pasikorusi, trečiasis pats pasikorus. Nebeatsiranda savanorių kryžių naikinimui.

Jauni Lietuvos vyrai, paimti į rusų kariuomenę ir nusiųsti į šiaurinės Rusijos sritis, skundžiasi labai prastu maistu. Atitarnavę grįžta namo silpni ir liguisti.

Atrodo, kad lietuviai turistai šimtais traukia į okupuotąją Lietuvą ir veža ten savo dolerius. Lietuvių fondai čia jie sudėjo porą milijonų, Maskvai už siuntinių muitus sumokėjo daugiau kaip 5 milijonus. O kiek nuvežė važiuodami turistai? O vienok Maskva iš jų tyčiojasi! Krato ligi nuogumo, atiminėja vežamas dovanas, kratydami turistus, net jaunas mergaites, vedasi į tolimus kambarius ir nurenginėja ligi nuogumo... Juk tai baisiausias pasityčiojimas!

Iš daugelio turistų atima jiems giminių duotas dovanas, kurias vežasi sau ar saviškiams Amerikoje. Nukabinėja gintarus nuo kaklo, numauna nuo pirštų žiedus, iš vyrų marškinių rankovių ištraukinėja gintarinius segtukus (galionukus). Kitus važiuojančius ar grįžtančius saugumo agentai tardo: klausinėja, kodėl jie važiuoja — emigravę į Ameriką. Aš manau, kad tie raudonieji nacių tokiu būdu renka įrodymus bei parodymus, kad iš Lietuvos žmonės bėgo ne dėl teroro, ne dėl persekiojimų, bet tik norėdami patekti į kapitalistinį pasaulį. Aš manau, kad kai jie prisirinks pakankamai tokių mūsiškių "parodymų", tai tą medžiagą panaudos savo propagandai, dargi prieš mus pačius.

Istorijos ir dabarties kryžkelėje

(Atkelta iš 1 psl.)

mitus, o JAV Pietuose — agrarinės-patriarchalinės santvarkos mitą. Net kai mitas pradeda byrėti (nes žmonės pradeda įžiūrėti per daug mitui neatitinkančių duomenų), jo dalys yra transformuojamos ir įjungiamos į naują, veiksmingą mitą.

Turbūt neatsitiktinai mūsų mokyklose ryškiausi istorijos tarpai buvo kunigaikščių — su Liublino unija prasidėdavo rūkas, kuris pradėdavo sklaidytis tik „Aušrai“ pasirodžius. Mes tikrai buvom linke semtis stiprybės tik iš kunigaikščių Lietuvos. Tačiau šiuo Lietuvai tamsiu laikotarpiu argi negalėtume semtis stiprybės ir iš to, kad lietuviai su kryžiuočiais kovojo du šimtus penkiasdešimt metų — ir laimėjo! Ar nenuostabu, kad lietuviai knygas kaip kontrabandą į savo kraštą gabeno dešimtmečiais — ir iškovojo teisę savo

knygai! Kaip anksti mūsų valstiečiai pajuto mokslo vertę ir kiek taupė, kad vaikus į mokslo išleistų — ir kiek jų išmokslino! Ar nepajuto laiko pilnybė krašto nepriklausomybei paskelbti? Ar neįkovojo tų dvidešimtmetį nepriklausomybės, kurio vien tik prisiminimas leis nors ir du šimtus metų su mūsų kaimynų rusų užmesta padėtimi nesuitaityti! Ir galop ar mūsų tauta ne po visą pasaulį pasklido, kad daug ką pamatytų, daug ką suprastų, ir daug ką savo tautai padovanotų! Būti lietuviui reikšia neužmiršti tų, kurie birželio mėnesį nukankinti, kurie Sibiran išvežti, kurie turgaus aikštėje paguldyti, kurie Lukiškių turgetėje pakarti. Mūsų istorija sprangi ašaromis, o tačiau mūsų istorikai ras ne vien širdį draskantį, bet ir gydantį, ir viltį nešančią žodį.

A.L.

Grožinė atsiminimų įtaiga

(Atkelta iš 1 psl.)

Antigonei, kuri atidavė gyvybę už brolio palaidojimą? Ne, negali. Jos atveju antigoniško tragizmo nėra. Žodžiu, pakilių gaidos B. Pukelevičiūtei nesiduoda įveikiamos.

Reikia pasakyti, kad "Draugo" premijos laureatės sėkmė lietuviuose (šiapus ir anapus) yra didelė. Per visą rašytojišką karjerą devynios premijos! Tai šis tas! Tad sunku suprasti, kodėl autorė šia sėkme abejoja ir nepasitiki mūsų vertinimo komisijomis. Jos nuomone, komisijos yra šališkos. "Visas devynias literatūrinės premijos gavau ne aš, bet mano slapyvardžiai. Žinau, kad trimis atvejais reikalai būtų kitaip pakrypę, jeigu būčiau savo darbą pasirašiusi pavarde", guodžiasi "Tėviškes žiburiams". Nežinant faktų, galima tik spėti, jog autorės

įtarumas neturi pagrindo. Lietuviai ją apkaisto laurais, duoda pinigines premijas, spausdina, vaidina, skaito jos knygas. Jei latviai yra išvertę jos kelis veikalus ir pagerbę Oregone, — labai gražu. Vis dėlto lietuvių dėmesys jos kūrybinei veiklai yra žymiai stambesnis. Ir dabar, „Devin-tam lapui“ pasirodžius, B. Pukelevičiūtės skaitytojai tikriausiai lauks dešimto lapo, irgi apčiuopiamo puslapių skaičiumi. Trys merginos pabėgo nuo Raudonojo smako, bet jų nuotykių dar nesibaigė.

Nesu kalbininkas, bet noriu nurodyti kelis kalbos nesklaidumus: rūgštiniai (= rūgštinės), mes neprileidom minties (= nedrįsom pagalvoti), negaliu pernešti Esenino (= pakęsti), kontuzytas (= kontūzytas, pritrenktas), kelnes už kelių pasiraitytos (= virš kelių).

Namie turėjau daug užvil-kinto darbo ir nepajutau, kaip nikstelėjau nugarą. Nedidelė bėda. Kai nejudi — beveik neskauda. Bet, gink Dieve, nemėgink pasilenkti ar sučiaudėti — duria kaip su dvigubu peiliu. Bet po poros savaitių jau mėginu atsikelti, po kiek pavaišėtau. Kaip matai, ir ši laiška mėginu susukti; perskaičiau keletą knygų.

Man begulint, geras žmogus atvežė visą dėžę plokštelių, gautų iš Lietuvos. Sako, klausykis ir džiaukis! Klausėmės visi, bet neilgai. Tuojau visus klausytojus apėmė siaubas. Visi pradėjom drebėti. Brudės! Girdejom lietuviškus žodžius ir tartum lietuviškas melodijas. Bet viskas buvo svetima ir baisu. Tai ką reiškia, kai į lietuvišką kultūrą per jėgą įsibrauna svetima nuobradi ideologija! Buvo šiurpu klausytis — atrodo, mes vėl atsidūrėm Rusijoje ir jau niekuomet nebebūsime laisvi. Sustabdėm patefoną, grąžinom plokšteles. Mūsų nervams geriau būti su Maironiu.

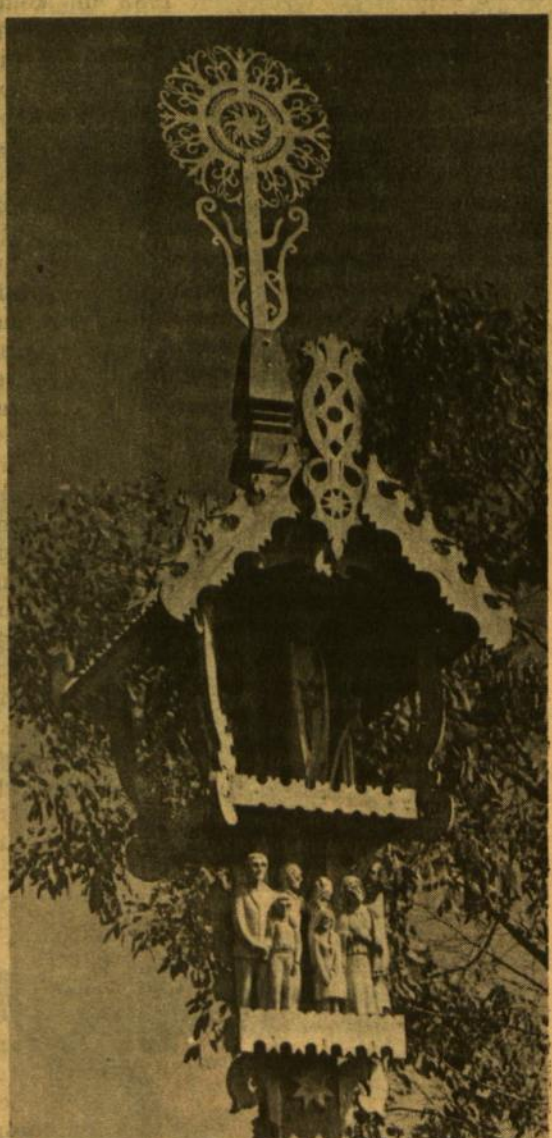
Šią vasarą mano tolimesnis kaimynas John Kotelis tarė savo žmonai airei ar škotei: "Noriu pamatyti savo senelių kra-

tą. Vaziuokime, kol rusai dar leidžia nuvažiuoti". Ir jiedu, nors ne žodžio nemokėdami lietuviškai, nuvažiuavo į Lietuvą. Atrodo, kad ten jie buvo kiek laisvesni, kaip mūsiškiai dy-pukai. Bet kai prie Vilniaus Aušros Vartų jie panorą nusipirkti Dievo Motinos paveikslą, jiems patarė jo ieškoti Amerikoje. Štai kodėl Koteliai susirado mane. Grožėjosi mano drožtais pastatytais kryžiais. Kai jiems priminiau, kad dabar Lietuvoje panašūs kryžiai baigiami naikinti, tai Koteliai pasipriešino: "Visai ne! Vaziuodami į Druskininkus mes matėm daug tokių naujų kryžių".

Taigi, kai dabar Tu atsiun-ti man tų naujų "čiurlioninių kryžių" nuotraukas, tai tuojau supratau, kad Kotelius suklaidino kaip tik tie mūsų tikrųjų kryžių pamėgdžiojimai.

Tačiau man, kaip drožėjui, tie naujieji "kryžiai", tiksliau stulpai, įdomūs. Ten drožėjai visi, bet neilgai. Tuojau visus klausytojus apėmė siaubas. Visi pradėjom drebėti. Brudės! Girdejom lietuviškus žodžius ir tartum lietuviškas melodijas. Bet viskas buvo svetima ir baisu. Tai ką reiškia, kai į lietuvišką kultūrą per jėgą įsibrauna svetima nuobradi ideologija! Buvo šiurpu klausytis — atrodo, mes vėl atsidūrėm Rusijoje ir jau niekuomet nebebūsime laisvi. Sustabdėm patefoną, grąžinom plokšteles. Mūsų nervams geriau būti su Maironiu.

Tikrai reikia visiems dirbti, kad mūsų kryžiai būtų nauja pasaka. Katalikų Bažnyčia šiuo metu kratosi stovylių — statulėlių, tai ir lietuviškų kryžių su stovylėmis era gal pasibaigs. Bet gal iš jų pamaži išsivystys populiarių įvairiausių paminklų statyba? Tai būtų tikrai plati ir originali liaudies kūryba.



Daumantų Toluvo sodybos puošmena — Daumanto Čibo sukurta koplytėlė su kenciančio Kristaus ir lietuvių Sibiro tremtinių šeimos skulptūromis.

Šešios dešimtys dr. Povilui Reklaičiui

JURGIS GIMBUTAS

Gegužės mėnesio 20 dieną sueina 60 metų Kaune gimusiam, Vakarų Vokietijoje (Marburge) gyvenančiam meno istorikui, filosofijos daktarui Povilui Reklaičiui. Jau beveik 30 metų jo vardas žinomas šio kultūrinio priedo, „Aidų“, „Kario“, lietuviškųjų enciklopedijų skaitytojams. Chicagoje daug kas atsimena dr. Reklaičių, lankiusį čia savo gimines, surengusį parodą 1961 metais iš savo lietuviškos ikonografijos ir kartografijos rinkinių. Mūsų sukaustuvininkas yra pasižymėjęs trijose lituanistikos plotmėse tiek, kad yra vertas dėmesio ir visuomeniškos padėkos. Viena jo darbų plotmė yra jo tebe kaupiamas mokslinės lituanistikos rinkinys, vadinamas „Litauen - Archiv - Reklaitis“. Tasai knygų, periodikos, grafikos, žemėlapių, dokumentų bei laišku archyvas yra metodškai sutvarkytas, sukaataloguotas ir laikomas Reklaičių namuose Weimare prie Marburgo. Ne tik saugomas, bet nuolat panaudojamas dr. Reklaičio ir kitų studijiniams darbams bei parodoms. Antroji darbų sritis natūraliai išplaukia iš pirmosios ir iš Povilo Reklaičio tarnybos Johann Gottfried Herderio instituto bibliotekoje. Tai yra lituanistinės bibliografijos testinis rašymas vokiečiams skaitytojams. Spausdinama Herderio instituto žurnale „Zeitschrift fuer Ostforschung“. Trečioji, pati svarbiausioji, dr. Reklaičio darbų šaka yra jo profesijos, Lietuvos meno istorijos tyrinėjimai ir, spausdinti darbai. Jų yra jau šimtai, išbarstyti lietuviškuose ir vokiškuose žurnaluose, kolektyvinėse knygose ir enciklopedijose, o taip pat ir specialiose jo vieno monografijose.

Prisimename prieš 20 metų Herderio instituto išleista dr. Povilo Reklaičio knygą „Einfuehrung in die Kunstgeschichtsforschung des Grossfürstentums Litauen“. Veikale nagrinėjami architektūros ir dailės tyrinėjimai nuo XIX a. pradžios. Pridėta gausi apie 950 pozicijų bibliografija. Ši knyga yra paskutinė dalis didesnės apimtės veikalo, dar neišspausdinto, parašyto 1954 - 1958 metais su Baltų institutu (kuriam dirbo ir prof. Z. Ivinskis) ir Herderio instituto stipendijomis. Bendroji tema yra „Meno paminklai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritorijoje“. Spaudai parengtos keturios dalys, kaip atskiros monografijos: 1) Pilyys ir rūmai Lietuvoje, 2) Pilių bažnyčios Lietuvoje, 3) Vilniaus miestiečiai paminklai, 4) Vilniaus vienuolynų pastatai ir paminklai. Parašyta vokiškai, gausiai iliustruota. Užplanuotos kitos dalys apie Žemaitiją ir Rytų Lietuvą. Po to darbo ligi 1967 metų dr. Reklaitis tyrinėjo šaltinius ir parašė apie 20 kitų temų. Nekartosime čia, kas suregistruota Liet. Enciklopedijoje ir Enc. Lituanica (devyni atspaudai). Be to, iki 1968 metų dr. Povilas Reklaitis paskelbė 14 mokslinių straipsnių „Aiduose“, iš kurių man ypačiai patiko „Keturi Vilniaus katedros paveikslai“ (1956 m.), „Gotikos architektūros rytinė riba ir Lietuva“ (1962 m.), „Nežinomas 17-to amžiaus vario raizgins su lietuvišku užrašu“ (1964 m.), „Lietuvos gyventojų tipai XVI amžiaus grafikoje“ (1968 m.). Visi pagrindiniai ir daug smulkesnių straipsnių iš dailės istorijos ir architektūros abiejose bostoniškose enciklopedijose parašyti to paties dr. Reklaičio.



Dr. Povilas Reklaitis

Nuo 1968 metų dr. P. Reklaitis tarnauja J.G. Herderio instituto bibliotekoje. Jo žinioje yra Lietuvos ir kiti Pabaltijo rinkiniai. Čia gaunama ir komplektuojama svarbesnioji lietuviška periodika iš Lietuvos ir iš Amerikos. Plačiau apie tą biblioteką ir Herderio institutą buvo rašyta kultūriname „Drauge“ priede 1979 metais. Iš savo asmeniško L-A-R rinkinio dr. Reklaitis yra surengęs kelias lietuviškos tematikos parodas instituto patalpose. Paskutiniąjį tokia paroda buvo 1980 metais: Nobelio laureato Miloszo tėviškė Lietuvoje. 1979 metais ypatingo dėmesio susilaukė Vilniaus universiteto 400 metų paroda. Abiem atvejais Herderio institutas išleido dr. Reklaičio anotuotus katalogus. Bibliotekoje tarnaudamas, mūsų produktyvusis lituanistas nusiskundžia, nebespėjęs ir nebeįsijaujęs vykdyti savo užsibrėžtų planų. Tačiau susipažinus su jo ranka turimais Povilo Reklaičio pastarojo dešimtmečio raštais, nematyti nei sulėtėjimo, nei kompromisų su aukštais standartais. Kaip ir anksčiau, dr. Reklaitis raštai spindi aiškumu, metodiskumu ir precizija. Visur regimas mokslinis atsargumas ir objektyvumas. Nuo 1968 metų „Aidai“ gavo dar 8 mokslinius straipsnius. Jei galima būtų paminėti tik du, tai pasirinkčiau šiuos: „Mėginimai atspėti šv. Onos bažnyčios Vilniuje architektūrą“ (1970 m.) ir „Lietuvio valstiečio Mažojoje Lietuvoje ikonografija“ (1975 m.). „Kario“ žurnalui teko man žinomi šeši moksliniai straipsniai, iš kurių įsimintini apie Chr. Wilhelmą von Faberį, nupiešusį Lietuvos vaizdą Napoleono karo metu (1979 m.), apie Kasparo Hennenbergerio senosios Prūsijos žemėlapius (1975 m.), ir dar du straipsniai apie Mažąją Lietuvą XVII-XVIII amžių žemėlapiuose.

Pilną dr. P. Reklaičio darbų bibliografiją galėtų surašyti arba pats autorius, arba kanton specialistas bibliografas. Šia proga pateiksime jubiliumui „gėlių puokštę“ — jo parašytų knygų ir atspaudų sąrašą, kurio nėra enciklopedijose, nes tie darbai buvo paskelbti po 1974 metų, kada buvo išleistas EL IV t. su Povilo Reklaičio biografija. Niekas tiksliau nenusakys autoriaus

raštų, negu jis pats savo rūpestingai parinktomis antraštemis. Štai jos:

* Die Kunstdenkmale der litauischen Hauptstadt Vilnius (Wilna) nach dem letzten Kriege. („Baltische Hefte“ 1956).

* Die graphischen Trachtendarstellungen der Litauer im 16. Jahrhundert. („Comment. Balticae“ 1967).

* Du Vilniaus vaizdo tipai XVI - XIX amžių grafikoje. (LKMA Suvažiavimo darbai, 1972).

* Rytinei Europai tirti dokumentacijos centrai Vokietijos Fed. Respublikoje. Jų reikšmė lituanistikai. (Lituanistikos darbai, 1969).

* Lietuvos lietuviškos kartografijos pradžia: 1898 - 1917. (Lituanistikos darbai, 1974).

* Probleme bei der Erforschung aelterer Zeitungen aus den baltischen Laendern Estland, Lettland, Litauen und aus Preussisch - Litauen (Klein Litauen). (In: Nordost — Archiv 1976).

* Die beiden Landkarten Alt — Preussens von Kaspar Hennenberger. (In: Nordost — Archiv 1976).

* Kleinlitauen in der Kartographie Preussens. (In: Studia Lituanica III, 1976).

* Die litauische Ostseekueste vor dem Hintergrund der lettischen — litauischen Beziehungen. (In: Nordost — Archiv, 1978).

* „Universitas Vilmensis“ von Johann Anton Preuschhoff S.J. (in: Reval und die Baltischen Laender, 1980).

* Die Heimat der Nobelpreistraegers fuer Literatur 1980 Czeslaw Milosz. (Schriften der J. G. Herder — Bibliothek, 1980).

* 400 Jahre Universitaet Wilna im Spiegel der litauischen und polnischen Presse 1579-1979. (Dokumentation Ostmitteleuropa, 1981). Paskutiniai du darbai yra atskiros knytutės, o visi kiti paskelbti testiniuose leidiniuose su atspaudais.

Pagrindinės biografines žinios apie dr. Povilą Reklaičių randamos enciklopedijose, tai čia tik vienas kitas papildymas. 1966 metais jau su-

brendusio amžiaus Povilas vedė Astridą ir augina dvi dukreles, Aldoną ir Lieta. Netoliese, Marburgo miesto pakraštyje, gyvena motina p. Betty Reklaitienė, seniau gyvenusi Chicagoje, pernai atžymėjusi 90 metų amžiaus sukaktį. Povilo sesuo Onutė Aglinskienė gyvena ir mirė Chicagoje, o brolis inž. Mečys žuvo Rytprūsioje 1945 metais. Tėvas inž. Viktoras Reklaitis buvo pramonininkas Kaune, mirė 1942 m. Tad mūsų dar nesenam jubiliumui teko išgyventi gana daug nelaimių šeimoje.

Prieidamas prie vokiečių profesinės spaudos, dr. P. Reklaitis ne kartą atrėmė neteisingas ar klaidingas nuomones apie Lietuvą ar lietuvius. Dėl to mūsų autorius yra įsigijęs ne tik draugų, bet ir vieną kitą prieštą tarp vokiečių. Būdamas tiesus ir visada siekdamas aukštų standartų spausdintuose darbuose, dr. Reklaitis pasisako kritiškai ir lietuvių spaudoje, kartais susilaukdamas nesusipratimų. Tačiau jis nepasiduoda kartėliui, o ryžtingai siekia savo užsibrėžtų tikslų. Turi suplanavęs ir jau surinkęs medžiagos kelioms mokslinėms temoms lietuvių ir vokiečių kalbomis. Dėl pasilpusios sveikatos Povilas Reklaitis ketina pasitraukti pensijon dar šiais metais ir tęsti savo darbą namie, prie savo archyvo ir bibliotekos. Linkime daktarui pėpinti užsitarnautą poilsį kūrybingais lituanistikos darbais.

Eilėraščiai iš Lietuvos

Disonansai

Svajojau vien šviesų gyvenimą,
O laimėjau tik juodą nerimą.

Rengiaus prisiskinti rojaus žiedų:
Galva svaigsta nuo pavydo aidų.

Maniau aplankyti pasaulio kraštus.
Tarp keturių sienų rymau kantrus.

Tikėjau turėsiąs daugel draugų.
Vienas liūdziau tarp mėlynų, drugių.

Troškau laisvės, kaip saulės šviesios,
O štai mirštu nuo grandinių tamsos.

Mylėti geidžiau ašai visą žmoniją.
Prie širdies težydi tik lauko lelija.

Norėjau, kad žmonės būtų geri,
O juos daužo tik vėjai keturi.

Maniau, jog pasaulį didės šviesa:
Vis didesnius plotus gaubia tamsa.

Lietuva vaidenos kūrybos spinduliuos,
O nūnai jinai tik vergijos naguos.

Ką man daryti? Ką veikti nūnai,
Kai visiems graso vergijos varnai?

Ar verkti per dienas, kol sprogs širdis?
Kol mane prislėgs juodoji mirtis?

Ar pradėt garbinti juodus tironus,
Didvyriais skelbt niekšus nevidonus?

Ar save pakart ant liepos šakos?
Ir tuo padėti agentams tamsos?

Man gimstant laisvės varpas skambėjo,
Ir sklaidė šviesa nuo laukų vėjo.

Tad jauna laisvė ir tauri šviesa
Ir bus mano gyvenimo tiesa.

Žiauriam ir piktam tironui tamsos
Aš nenulenksiu išdidžios galvos.

Vilnius, 1981.IV.30.

Aš norėjau gyventi laisvai

Aš norėjau gyventi, gyventi laisvai
Be grandžių

Be stabdžių,

Ar tironų žiaurių.

Ašen troškau skrajoti, skrajoti žaviai
Po girias,
Po jūras,
Po begalines erdves.

Ašen niekad neieškojau laimės tuščios
Be sparnų,
Be sapnų
Ir be žygių drąsių.

Ašen niekados netroškau laimės kvailos
Be kovų,
Be kančių,
Be karčių valandų.

Aš tautai norėjau išauginti sparnus
Sakalų,
Debesų
Ir dangaus angelų.

Aš bandžiau jai įžiebt ugnies žaibus,
Tikrai tikslus,
Nemirtingus,
Visada teisingus.

Bet prieš mane sukilo juodi gaivalai
Išdavikai,
Apgavikai
Ir tautos smaugikai.

Maištą pakėlė šimtamečiai qžuolai,
Namų klevai,
Laukų javai,
Tėvynės vandenai.

Ir taip prasidėjo žūbūtinė kova
Nenugalima,
Nesutramdoma,
Nepažabojama.

Iš žalių kapų kelias laisva Lietuva,
Kaip aras drąsi.
Kaip saulė šviesi
Ir kaip kargas tiesi.

Ir labai greitai ji bus graži ir laisva,
Kaip ryto rasa,
Kaip amžių tiesa
Ir kaip girių dvasia.

Vilnius, 1979.XI.9.

Teatriniai laišukai iš Europos „Kātės“ ir „Vasara“ — fantazija scenoje

ALG. LANDSBERGIS

maisto skardinėlės.

Fabulos blyškumą mėginama atpirti šokių. Choreografė Gillian Lynne subūrė labai patrauklių ir gabių jaunų šokėjų grupę, kurių akrobatika energija nukreipia žiūrovų dėmesį nuo spektaklio duobių. Tačiau vien energijos neužtenka, ilgainiui įsigali eilinės Brodvėjaus ir televizijos choreografijos vienodybė. Andrew Lloyd Webberio muzika panašaus pobūdžio. Kaip ir jo „Evi-toje“ kartojasi viena patraukli

melodija, orkestravime girdisi kompozitoriaus klasikinės muzikos studijos, bet partitūrai trūksta ypatingo polėkio.

Fantazija scenoje įkūnyti lengviau, kaip pagauti undinę. „Kacių“ spektaklis pasi-gėrėtina profesionalus, visur jaučiasi gerų meistrų ranka. Nepaisant visa to, kartais pasijunti, kad spektaklį sumontavo skaičiavimo mašina. Nejučiomis prisimena tradicinės kaledinės „pantomimos“ Londono teatruose, kai porą savaitių žymiausi aktoriai vaidina įscenizuotose pasakose vaikų

ir tėvų publikai. Viskas skubiai sudurstyta, daug improvizacijos. Ir vis dėlto tose netobulose pantomimose dažniau sublyksai grynoji fantazija, kaip šlifutose „Katės“.

Per pertrauką kacių patriarchas „Old Deutoronomy“ pasilieka sėdėti scenoje. Prie jo pribėga trimetė mergaitė, užsirango jam ant kelių ir ilgai, rimtai kažką pasakoja į jo žilą ausį. Ar tai kūno ir kraujo kūdikis, ar dar, tebegyvas, fantazijos išsilgęs vaikas mūsų viduje?

2.

„Valstybinio teatro“ mažojoje salėje visai kitoks vaizdas. Edwardo Bondo pjesė „Vasara“ atrodo išėjusi tiesiai iš Ibseno lietaipalčio. Tikrovinės detalės, solidi psichologiniai realistinė britiška vaidyba. Ką visa tai turi bendro su fantazija scenoje?

Atsakymas pjesės turinyje. Rytų Europos kurorte po karo liaudis perėmė valdžią. Pini-guociai, nacių talkininkai pabėgo į Vakarų. Dabar jie grįžta į savo buvusį miestą, kaip turistai, mėgina užimponuoti vietinius „vartotojiškos civilizacijos“ blizgučiais. Bet vietiniai, kuriems atviros durs į mokslą, į darbą, su panieka atmeta kapitalistinius niekelius. Pabėgėlis duklė atranda gyvenimo prasmę naujojoje visuomenėje.

Tokia Edwardo Bondo, rimto britų dramaturgo, Rytų Europos, primenantį Alberto Laurinčuko „pravdinių“ pjesių pasaulį. Skirtumas tas, kad Laurinčiukas žino, jog jis pučia rausvus arabus, bet Bondas įsitikins savo pjesių tikrovės kumui ir savo filosofijos gilia išmintimi.

To paradokso šaknų reikia ieškoti britų ir Rytų Europos intelektualinėje istorijoje. Edwardas Bondas apkamšo savo pjeses komentarais, pasakėtimais, poemomis, iliustruojančiomis pagrindinę tezę. Jos bemačiant suskamba labai pažįstamom melodijom. (Nukelta į 4 psl.)



„Kacių“ kompozitorius Andrew Lloyd Webber (kairėje) ir rašytojas T. S. Eliot.



Iš „Kacių“ repeticijos „New London“ teatre.

Teatriniai laišukai iš Europos

(Atkelta iš 3 psl.)

Taip kalbėjo Bertoltas Brechtas, madingojo teatinio markizmo Zarathustra, pagimęs daugelį brechtukų, jų tarpe ir Edwardą Bondą. Čia būtina pabrėžti, kad Brechtas buvo sudėtinga asmenybė, originalus menininkas, viena įtakingiausių mūsų šimtmečio teatrinio figūrų. Kokia būtų bet kieno nuomonė apie jo politines pažiūras, Brechtas tikras kieselius, o Bondas tik antras vanduo nuo to kieseliaus. Beskaitant jo komentarus ar besiklausant jo dialogo, pradėti įtarti, ar kurioje nors slaptose laboratorijose negaminamos Brecht replikos („clones“), kuriuos paskui įsodinamos į įvairius pasaulio teatrus, iš kur jos, kaip dogmatiški provincijos mokytojai, monotoniškai aiškina mums, koks iš tikrųjų yra pasaulis.

Brechtas susikūrė savo pasaulėvaizdį ketvirtajame dešimtmetyje. Tarp to pasaulio ir Bondo „Vasaros“ driekiasi svarbus istorijos tarpas. Pats Bondas vienoje savo „aiškinamųjų“ poemų rašo: „Mes — net mūsų subjektyvusis „aš“ — esame istorijos, politinės kaitos produktai“. Kodėl Bondo pjesėje visi neatsispindi pastarojo penkiasdešimtmečio Rytų Europos istorija? Nei Gulas, nei Vengrija, nei Čekoslovakija, nei Lenkija nepalikę „Vasaroje“ nei mažiausio pėdsako, lyg jos veiksmas vyktų mėnulyje.

Ir į šį paradoksą atsakymas glūdi vis smulkėjantio Europos intelektualų ir menininkų ratelio sąmonėje. Kas nesutampa su jų abstrakcija „tiesa“, tas objektyviai neegzistuoja. Pagrindinė „tikrovė“ yra ideali intelektualinė „tikrovė“, buities ir istorijos dėsniai. O jeigu faktai —

įskaitant milijonus rėgtųjų ar numarintųjų — nesutampa su ta idealija „tikrove“ tuo blogiau faktams. Čia labai paranki idealistinės Hegelio filosofijos sudėtinė dalis materialistinio marksizmo visuomenėje: kas šiandien atrodo pralaimėjimas, nėra pralaimėjimas, bet pergalės apraiška istorinės raidos visuomenėje, kas nesutampa su teorija, nesutampa ne objektyviai, bet tariamai. Todėl atbstrakčioji Rytų Europa svarbesnė už konkrečiąją.

Šiandienos Rytų Europos intelektualų ir menininkų akimis, ši hegeliniai marksistinė akrobatika tėra „absurdiško teatro“ epizodas. (Vienas lenkų humoristas apibūdino marksistinę-lenininę filosofiją, kaip „tamsų kambarį, kuriame žmogus ieško juodos katės; katės ten nėra, bet laikas nuo laiko žmogus sušunka: „Pagavau! Pagavau katę!“) Edwardui Bondui ir jo bendraminčių grupei britų teatro pasaulyje tokia akrobatika tebėra aukščiausias tiesos pasireiškimas. Ne be reikalo, jie aistringai nekencia Rytų Europos intelektualų ir meni-

ninkų, įskaitant socialistus ir komunistus, kurie drįsta drumsti tą šventą utopinę idilią.

1969-ais metais iš Lenkijos ištumtas filosofas Leszekas Kolakowskis, kuriam teko susidurti su tos britų sektos atstovais, taip juos apibūdino: „Kaip mes galim rimtai žiūrėti į žmones, kurie nesugeba tiksliai atsiminti nei vieno fakto iš mūsų istorijos, ar pasakyti kokia barbariška tarme mes kalbame, bet puikiai sugeba mus mokyti, kiek tobulos laisvės mes turime Rytų Europoje, ir turi griežtai mokslišką sprendimą žmonijos ligoms. Išgydyti — jų sprendimas susideda iš nuolat kartojamų kelių marksistinių frazių, kurias mes 30 metų girdėjome per kiekvieną gegužės pirmosios minėjimą ir kurias galima atrasti kiekvienoje kompartijos propagandinėje brošiūrėlėje“.

Spektaklio programoje Edwardo Bondo „Vasara“ vadinama „pjesė apie Europą“. Bet toji „Europa“ yra nemažiau fantazijos padarinys, kaip Šekspyro „Dvyliktos nakties“ Ilirija.



Yvonne Bryceland ir Anna Massey repetuoja „Vasarą“

Stravinskis ir Lietuva

Iš prof. Juozo Žilevičiaus pasakojimų

Siemet sukanka lygiai 100 metų, kaip Petrapiilio priemiesty Oranienbaume 1882 m. birželio mėnesį gimė žymus kompozitorius Igoris Stravinskis. Lietuvių Enciklopedijoje užsimenama apie galimą kompozitoriaus ryšį su Lietuva, bet man jaunystėje teko netiesiogiai patirti, kad Stravinskis tikrai buvo lietuvių kilmės.

Kai mokiausi Plungeje pas Napoleoną Sasnauską, mane dažnai siūsdavo į įvairias vietas, kur trūkdavo vargonininko, laikinai padirbėti, kol suras nuolatinių. 1907 metais buvau tam tikslui pasiųstas į Varnius. Kartą sekmadienį, po pamaldų katedroje, prieina prie manęs tos apylinkės dvarininkas Stravinskis. Susipažinome. Ir jau kas sekmdienis susitikę pasišnekučiuodavome. Pasirodė, jog besas Igoris Stravinskis dėdė. Kompozitorius tada buvęs dar jaunas konservatorijos studentas. Lankydamasis dėdės dvare atostogų metu ir iš dvoro darbininkų užsirašinėdavo jų dainų ir šokių melodijas. Gal dėl to žemaitiškų liaudies dainų intonacijų jaučiama Stravinskio ankstyvojo kūryboje.

Stravinskis yra reikšmingas kompozitorius ir Amerikoje labai populiarus, nes yra vienas iš nūdieninės muzikos pradininkų. Gimtadienio proga JAV radio stotys transliavo jo kūrybą, komentavo ją ir skelbė ankstyvesnius kompozitoriaus pasisakymus.

Anot mūsų kalbininkų, Stravinskio pavardė esanti lietuviškos kilmės. Stravinskių tenka gana dažnai sutikti lietuvių tarpe. Žinau vieną lietuvių Stravinskį Chicagoje. Jis, karui baigiantis, pasitraukė iš Lie-

tuvos drauge su visais kitais lietuviams pabėgėliais ir pagaliau atvyko Amerikon. Kiek žinau, šimtaprocentinis lietuvis. Su juo teko man kalbėtis apie kompozitorių Stravinskį, bet ar jiedu yra giminės, nebeatsimenu. Man su kompozitorium asmeniškai susitikti neteko.

Užrašė A. R.

Baltiečių dramos antologija apie imigraciją

Šių metų lapkričio mėnesį išeina jau trečioji baltiečių dramos antologija anglų kalba: Tiltas skersai jūrai (Bridge Across the Sea). Lietuvių joje atstovauja Antano Skėmos „Ataraksija“ ir Algirdo Landsbergio „Meilės mokykla“.

Iki rugpjūčio 31 d. šią antologiją galima įsigyti pigiai, už \$14.00. Užsakymus siųsti: Waveland Press, Inc. P.O. Box 400, Prospect Heights, Illinois 60070. Labai svarbu, kad iki rugsėjo būtų parduota bent 500 antologijos egzempliorių. Visi baltiečiai kviečiami į talką — knygą užsisakyti, ją siūlyti savo bibliotekoms, etc.

Feljetono konkursas

Visi lietuvių išeivijos rašytojai kviečiami dalyvauti „Margučio“ skelbiamame feljetono konkurse.

1. Pageidaujama išeivijos buitį liečianti tema. Ilgis neribojamas.

2. Siunčiami rankraščiai pasirašomi slapyvardžiu. Tas pats slapyvardis užrašomas ant atskiro voko, kuriame įdedamas lapelis su autoriaus tik-

raja pavarde, adresu ir telefono numeriu.

3. Skiriamos šios premijos: I vieta — 250.00 dol., II vieta — 150.00 dol., III vieta — 100.00 dol. Premijos bus įteiktos 1982 m. spalio 17 d. Jaunimo centre, Chicagoje.

4. Rankraščius prašoma siųsti iki 1982 m. spalio 1 d. šiuo adresu: „Margutis“, 2422 W. Marquette Rd. Chicago, IL 60629.

5. „Margutis“ pasilieka sau teisę premijuotus feljetonus panaudoti savo ir kitose lietuvių radijo laidos, o taip pat ir mūsų periodinėje spaudoje.

6. Vertinimo komisija iš trijų narių bus paskelbta vėliau.

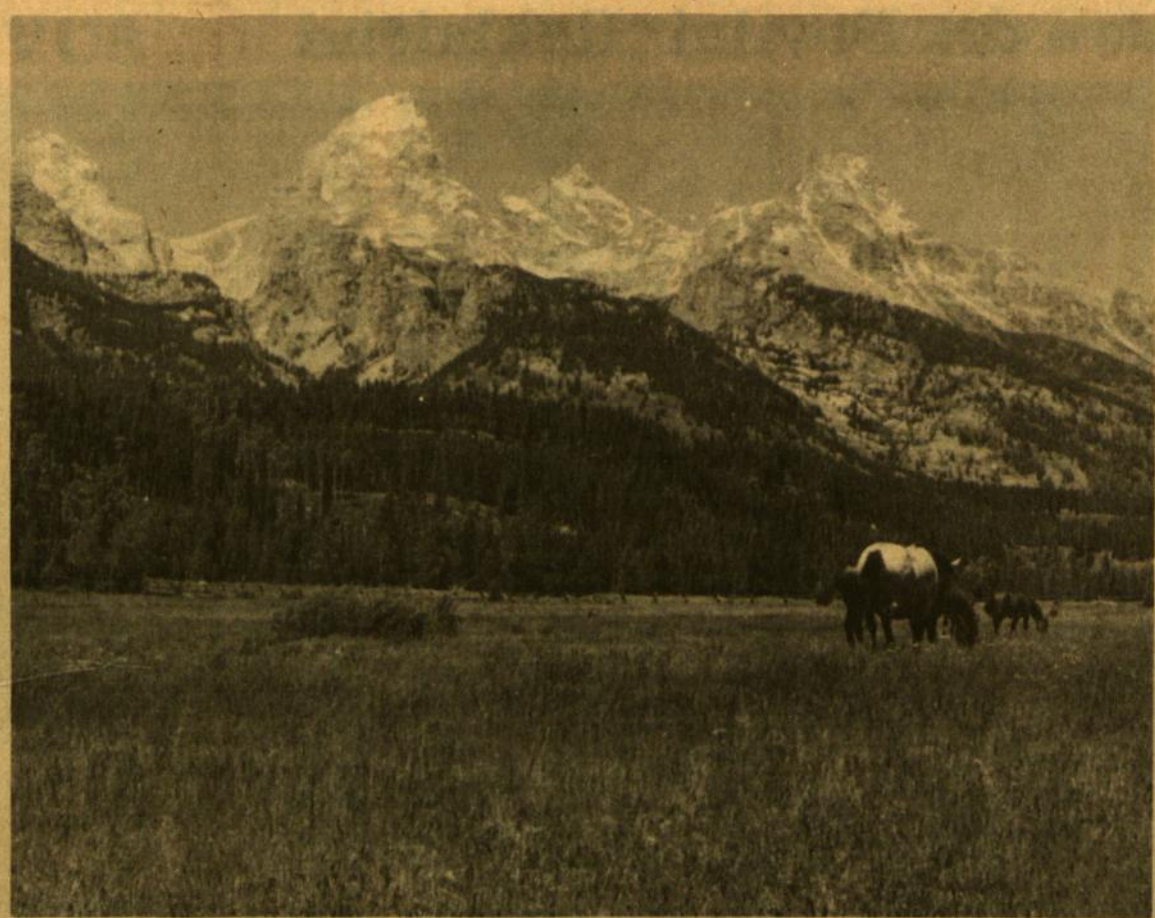
„Margutis“

NAUJI LEIDINIAI

• Romualdas Spalis, RINKTINĖS NOVELĖS. Išleido „Vilties“ draugijos leidykla Clevelande 1981 m. Knyga 328 psl., kaina — 8 dol., su persiuntimu — 8 dol., 95 centai, ilinojaus gyventojai dar pridėda 56 centus valstyjos mokesčių, gaunama „Drauge“.

Visais pokario dešimtmečiais R. Spalio romanai ir novelės išeivijoje buvo labai mėgiami literatūra. Kaip žinome, autorius mirė 1980 metais. Turbūt kiek klaidinantis yra knygos pavadinimas, lyg būtų čia surinktos pačios geriausios autoriaus novelės ir iš ankstesniųjų jo knygų. Atrodo, jog taip nėra. Jau pomirtinė Spalio novelių knyga yra rankraščius paliktų jo novelių sankaupa. Tokių čia yra visa dešimtinė: Balsai debesyse, Bitnikai, Sudeginta praeitis, Mirties angelas, Išrisimas, Nepabėgęs, Ponia Gledhill, Meiluzis, Šaškaita, Dvidešimt keturios valandos.

Gausiam Romualdo Spalio skaitytojų būriui tai bus vėl mielas susitikimas su gerai pažįstamu ir mėgiamu autorium. Susitikimas ir drauge liūdnas atsivėlimas, nes „Rinktinės novelės“ ar tik nebus paskutinioji šio žanro Spalio kūrybos knyga.



Amerikos Vakaruose.

Nuotrauka Rūtos Grauzinienės

NAUJI LEIDINIAI

• Vincentas Liulevičius, IŠEIVIJOS VAIDMUO NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS ATKŪRIMO DARBE. Išleido Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdyba su Lietuvių fondo parama 1981 metais. Spaudė M. Morkūno spaustuve Chicagoje. Santrauką į anglų kalbą vertė Dovas Saulys. Viršelis dail. Petro Aleksos. Veikalas kietais viršeliais, 398 psl. Kaina — 12.50 dol. Gaunama pas platintojus arba užsisakant: PLB Valdyba, 5620 So. Claremont Ave., Chicago, IL 60636.

Kaip leidėjai pažymi, prieš 50 metų Lietuvoje buvo įsteigta Draugija užsienio lietuviams remti, davusi pradžią viso pasaulio lietuvių apsiungimo minčiai, kurią šiuo metu tenka nešti ir vykdyti mums — dabartinei Lietuvos išeivijos kartai. Tai suakcentuota paminėti skiriama ši ilgesnį laiką kruopščiai rinkta ir ruošta istoriko Vincento Liulevičiaus studija. Jos tikslas, autorius žodžiais, buvo „apžvelgti išeivijos vaidmenį nepriklausomos Lietuvos atkūrimo darbe“. Nes kiek lemtingas mūsų tautos istorijos raidoje buvo laikotarpis, privedęs prie nepriklausomybės atkūrimo, tiek svarbus buvo ir išeivijos atliepijimas, jos ryštas kreipti politinius įvykius Lietuvos naudai ir siųsti jai masinę medžiaginę paramą.

Kaip autorius pratarmėje rašo, tai buvo metas, kada „reikėjo valstybės atstatymą pradėti iš nieko... Rusija, okupavusi Lietuvą, kaupė visas pastangas, kad lietuvių tauta būtų surisinta (spaudos draudimas, religinis persekiojimas) ir Lietuvos vardas būtų užmirštas. Rusija Lietuvą vadino Šiaurės Vakarų Kraštu. O ilgesnį laiką artimiaus santykių su Lenkija, ji užgožė Lietuvos vardą. Taigi reikėjo daug darbo, kad pasaulis sužinotų apie Lietuvą. Reikėjo ieškoti valstybių, kurios užtartų viešose forumuose Lietuvos reikalus. Reikėjo sukurti sąlygas, kad gera būtų gyventi Lietuvoje. Lietuvos vardo garsinimui, politinei, kultūrinei veiklai bei ekonominių sąlygų pagerinimui reikėjo didelių sumų pinigų. Šiems visiems darbams buvo didžiausias ramstis



išeivija. Ji atliko milžiniškus darbus“ (p. 14).

O skaitytojas patirs, kad jam knygos poveikis siekia toliau negu tik ankstyvos lietuvių išeivijos darbų išskaičiavimas. Jeigu ano meto tautiečių pastangų išdava buvo nepriklausomos Lietuvos suklestėjimas, tai ir mes, tai prisimindami, turime pagrindo viltis, jog mūsų dabartinės pastangos galbūt neš vaisius, kuriais naudosis mūsų krašto žmonės ateityje. Svarbu tik išsilaikyti paruošties būklėje, kad politinei padėčiai Rytų Europoje yrant, savo kraštui ir vėl ateityje pagalba.

Veikalą sudaro keturios pagrindinės dalys. Pirmoji — Išeivija Lietuvos garsinimo darbe — čia ypač išryškėja, kaip išeivija faktinai pavadavo pavertę tautą prieš 1918. Antrojoje dalyje — Išeivijos politinė veikla Lietuvos labui — atsekama pastangos nepriklausomybės idėją įdiegti ir apginti, pradedant 19 amžiaus pradžios politinė padėtis ir baigiant Amerikos lietuvių kova už Lietuvos pripažinimą 1922 metais. Trečioji dalis — Išeivijos kultūrinė parama Lietuvai — atskleidžia išeivių rūpestį lietuvių spauda ir švietimu. Ketvirtoji dalis — Išeivių ekonominė parama Lietuvai — nurodo kiek ir kokiais būdais buvo telkiamos lėšos karo nusiaubtą kraštą šelpti ir valstybinį gyvenimą atkurti.

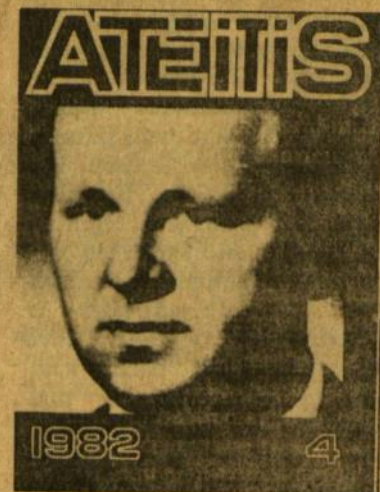
Knyga gausiai iliustruota nuotraukomis. Dauguma jų gyvai paliudija reikšmingus momentus dar nesenojo mūsų tautos istorijoje ir taip pat išeivių bei Lietuvos piliečių sąveiką. Stai kad ir atsitiktinai knyga praverus — psl. 190 priešais medinio namo sieną susėdęs būrys vyresnio amžiaus žmonių, jų tarpe kelios moterys su baltom skarele, barzdų, ant lazdelių pasirėmę, senukai. Tai Marijampolės knygnešiai, 1929 metais čia susirinkę paminėti 25 metų spaudos atgavimo sukaktį. O kaip trečioje knygos dalyje nurodoma, spaudos draudimas buvo panaikintas ne be išeivijos lietuvių spaudimo viešajai pasaulio nuomonei ir caro valdžiai. Todėl, kaip ši ir kitos tokios nuotraukos, taip ir visa knyga yra akivaizdus testamentas mums.

Gale sudėta 36 dokumentų tekstai arba faksimilės, išryškinant knygoje daromus teiginius. Pateikiama daugiau 300 šaltinių bibliografija skaitytojui, norinčiam platesnį informaciją apie knygoje sumintus faktus bei tuoliai išeivijos ir pačios Lietuvos būklę. Pridėta asmenų, vietovardžių ir dalykų vardynai. Laužymas, išdėstymas, šriftų parinkimas knygai teikia labai patrauklią išvaizdą.

• ATEITIS, 1982 m. Nr. 4. Ateitininkų Federacijos leidžiamas katalikiškos-lietuviškos orientacijos mėnesinis žurnalas. Vyr. redaktorius — kun. dr. Kęstutis Trimakas, 850 Des Plaines Ave., Apt. 409, Forest Park, IL 60130. Administruoja Juozas Polikaitis, 7235 S. Sacramento

Ave., Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata JAV ir Kanadoje 9 dol., Pietų Amerikoje — 5 dol., kitur — 7 dol., susipažinimui — 7 dol., garbės prenumerata — 15 dol. Šis numeris redaguotas Kęstutis Trimako, išdėstytas Jono Kuprio.

Jau apščiui metų, kai Ateities žurnalas neatlaidžiai ir rūšiai, bet su giliu rūpesčiu informuoja ir komentuoja tikėjimo ir laisvės persekiojimą Lietuvoje. O šis visas numeris dedikuojamas „visiems Lietuvos lietuvių kovotojams už Geležinės uždangos, nepalaužiamą valią trūpintiems sovietų priespaudą Tėvynėje“. Akcentas — besipriešinanti lietuvių atvaizdai bei ištraukos iš kalnamųjų laisvės kovotojų laišku. Straipsniai: Vytautas Vardys, „Pagrindinio rezistencija Lietuvoje“, Gintė Damašytė, „Ryškioje kovotojai už žmogaus teises Lietuvoje“, Kazys G. Ambrozaitis, „Mūsų rūpestis Lietuva“, Atžalų skyriuje „Lietuvos likimas yra mūsų likimas“.



Poezijos puslapius gražiai reiškiasi jaunieji: Jolanta Malerytė ir Vainis Aleksa. Malerytė jau nebe naujokė, daug kartų „Ateityje“ matyta ir daug kartų jos žurnalo poezijos konkursus laimėjusi. Su poetiniu žodžiu ir eilėraščių struktūromis Malerytė moka susidoroti ir klasikiniame ir bent kiek laisvame eilaviame. Eilėraščių įspūdis paprastas, bet ir tiesiogiai pagaunantis. Kaip ir šie asmeniškai vasariški dvieliai:

Rugiagėlių ruginis šilkas
Kartu ir mėlynas, ir pilkas...
Dangus į puodelius supiltas
Gal šviesiai mėlynas ir pilkas...
Tarp mūsų lažo vienas tiltas —
Toks skaudžiai mėlynas ir pilkas...

Kas liko — į eiles įpinta...
Paliko mėlyną ir pilką.

Vainį Aleksą „Ateities“ puslapiuose matome bene antrą kartą. Jo eilėraščiuose jokios nostalgijos romantikos, o labiau aštrūs ir kieti dabarties didmiesčio kontūrai. Jaunas poetas ne vieną vietą puikiai moka šuoliais šokinėjantį minčiai atrinkti žodį, būdamas subtiliai jautrus aliteraciniam jo skambėjimui, kaip pavyzdžiui šios dvi eilutės iš „Rudens sapno“:

Spraksi pakepti lapai...
Balandžio pilka plunksna...

O štai koks subtiliai giliaprasmiš palyginimas, mąstant apie dulkes:

Lietus nuplautos.
Nuplautos ir dulkes.
Bet ar nuplautos iki jūros,
jei buvau nuotrupa
cementinė?

Kun. J. Seškevičius rašo apie ateitininkijos veterano dr. Elziesiaus Draugelio paskutiniuosius metus ir dienas Brazilijoje. Daug ir kitos medžiagos liečiančios jaunimo globėjų problemą; reiškiamos Toronto studentų ateitininkų nuomonės, daug ateitininkiškos veiklos puslapių, išmargintų ir nuotraukomis akimirkomis.

• PASAULIO LIETUVIS, 1982 m. balandžio mėn., Nr. 4. Leidiny Bendruomenės minčiai ir gyvenimui. Leidėjas — Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdyba. Redaguoja Bronius Nainys. Administruoja Baniutė ir Romas Kronai. Spausdina „Draugo“ spaustuve. Redakcijos ir administracijos adresas: Pasaulio lietuvis, 5620 S. Claremont Ave., Chicago, IL 60636. Metinė prenumerata — 10 JAV dol. garbės prenumerata — 20 JAV dol., oro paštu — 20 JAV dol.

Numeris skirtas JAV Lietuvių Bendruomenės 30 metų sukaktiui. Atitinkams temos yra redakcijos vedamasis, JAV LB Krašto valdybos pirmininko žodis, pokalbis su JAV LB Garbės pirmininku prel. Jonu Balčūnu; LB kūrimosi laikotarpį prisimena dr. Petras Vileišis; temą „Tauta ir išeivija“ nagrinėja Br. Kvilyks. Visa kita suskirstyta į šiuos skyrius: Lietuva, Pasaulio Lietuvių Dienos, Sportas, Kultūra, Politika, Savais reikalais, Atgarsiai ir mintys, Laiškai, Leidiniai ir kt. Pusiaupiai gausiai iliustruoti nuotraukomis.

• PASAULIO LIETUVIS, 1982 m. gegužės mėn., Nr. 5. Siam numeryje „Aušros“ 28 nr. (išleisto 1981 m. rugėjo mėn. Lietuvoje) apžvalga, nurodanti inteligentijos vis didesnį įsijungimą į Lietuvos pogrindžio veiklą; pokalbis su poetu Kaziu Bradūnu apie Chicagoje kasmet pavasarį įvykstantias poezijos dienas ir apie lietuvių poezijos dabartinę perspektyvą; su Australijoje rašančiu Kazimieru Kaminsku supažindina Izolda Davis; Br. Juodelis praneša apie praeitą JAV LB Kultūros tarybos premijų šventę. Švietimo ir Auklėjimo skyriuje rašo JAV LB Švietimo Tarybos pirmininkas J. Plačas, ragindamas pozityviai reaguoti į besikeičiančią lietuviškų mokyklų sudėtį; M. D. Smitienė informuoja apie mokslo ir veiklą Vasario 16 gimnazijoje; Viktoras Rociūnas aprašo Clevelando Sv. Kazimiero liutuanistinės mokyklos 25 metų sukakties šventę. Daug medžiagos ir kituose skyriuose: Mokslas, Politika, Pasaulio Lietuvių dienos, Sportas, Atgarsiai ir mintys, Pasaulio Lietuvių Bendruomenėje, Laiškai. Paminėtini straipsniai: K. Leonaitienė, „LDKB Karių Seimų Moterų draugija“, ir Vladas Ramojus, „Pensylvanijos anglikasių Lietuva šiandien“. Numeris gausiai iliustruotas.

• AKIRACIAI, 1982 m. balandžio mėn., Nr. 4. Atviro žodžio mėnraštis. Leidžia Viewpoint Press, inc., 6821 S. Maplewood Ave., Chicago IL 60629. Redaguoja Redakcinė kolegija: D. Bielskus, K. Drunga, L. Mockūnas, Z. Rekašius, dr. T. Remeikis, T. Venclova, H. Zemelis. Metinė prenumerata — 10 dol.

Šiame numeryje: Apie įstatymo teoriją ir praktiką — pokalbis su buvusiu Vilniaus universiteto teisės profesorium Josifu Moreinu; Vieni metai literatūroje — žvilgsnis į pereitų metų išeivijos poeziją; Veidu į Lietuvą — mobilizacijos stiprinimas, kaip keliamas darbo našumas, neįsprendžiamas vokiečių diplomato žvilgsnis į savo tautos politinę realybę; Išeivijos spaudos apžvalga, Kritika ir polemika; Laiškai; Atgarsiai.

• KARYS, 1982 m. kovo mėn., Nr. 3. Pasaulio lietuvių karių — veteranų mėnesinis žurnalas. Redaguoja Zigmas Raulinaitis. Administruoja Alfonsas Samušis. Redakcijos ir administracijos adresas: Karys, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Metinė prenumerata — 10 JAV dolerių.

Mėgstantiems istorinės praeities ir gyvosios dabarties karinės temas „Kario“ žurnalas visada bus įdomus šios srities žinių šaltinis.